

Μακεδονικά

Τόμ. 35 (2006)

**ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΑΚΗΣ, Το αρχείο της
Επισκοπής Αρδαμερίου, University Studio Press,
Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 175**

Πασχ. Βαλαμίδης

doi: [10.12681/makedonika.20](https://doi.org/10.12681/makedonika.20)

Copyright © 2014, Πασχ. Βαλαμίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βαλαμίδης Π. (2011). ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΑΚΗΣ, Το αρχείο της Επισκοπής Αρδαμερίου, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 175. *Μακεδονικά*, 35, 308–314. <https://doi.org/10.12681/makedonika.20>

σκευασμένα σε αργό τροχό ή ακόμη κάποια σπάνια παραδείγματα χειροποίητων κεραμικών απλά επιβεβαιώνουν τον κανόνα. Ο συγγρ. καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η τεχνική αυτή υποδηλώνει επιδράσεις φύλων ξένων (γερμανικά φύλα και Σαρμάτες) προς τους γηγενείς πληθυσμούς της περιοχής. Τα φύλα αυτά πρέπει γρήγορα να ενσωματώθηκαν με το τόπιο στοιχείο, από το οποίο υιοθέτησαν την ποικιλία των σχημάτων, ενώ συγχρόνως οι τοπικοί πληθυσμοί άρχισαν παράλληλα με τις γνωστές τους τεχνικές να χρησιμοποιούν και αυτή της στίλβωσης των αγγείων.

Τελικά, η πολύ σημαντική αυτή μελέτη του Vagalinski μάς δίνει πολύτιμες πληροφορίες όχι μόνο για μια σχεδόν άγνωστη σε μας κατηγορία κεραμικής, αλλά και για τις μετακινήσεις πληθυσμών, τις αλληλοεπιδράσεις και τελικά την ενσωμάτωση των επήλυδων στον γηγενή πληθυσμό σε μια περιοχή, όπως η νότια Βαλκανική, που γνώρισε πολλές πληθυσμιακές αλλαγές την περίοδο της όψιμης αρχαιότητας.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΝΑΤΑΛΙΑ ΠΟΥΛΟΥ-ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Αστέριος Καραμπατάκης, *Το αρχείο της Επισκοπής Αρδαμερίου, Θεσσαλονίκης*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 175.

Η καλαισθητή αυτή εργασία με χορηγό την Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Χαλκιδικής εκδόθηκε από τον οίκο University Studio Press. Πρόκειται για μία επιστημονική μεταπτυχιακή εργασία που υπεβλήθη στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Σκοπός της είναι να παρουσιάσει τα 350 έγγραφα της Επισκοπής Αρδαμερίου, της χρονικής περιόδου 1876-1937, που διασώθηκαν και φυλάσσονται στα Αρχεία της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Τα έγγραφα αυτά παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι δίνουν πληροφορίες για την Επισκοπή Αρδαμερίου, τις σχέσεις της με τη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης, στην οποία υπαγόταν, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, την Οθωμανική και Ελληνική Κυβέρνηση, ενώ προβάλλουν τη ζωή της Επισκοπής και τη μεγάλη προσφορά της στους κατοίκους της και στο Γένος κατά τους χαλεπούς χρόνους.

Η εργασία είναι αφιερωμένη στους κληρικούς της Μητροπόλεως Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου και την προλογίζει ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου κ. Νικόδημος.

Η ύλη της διαιρείται σε έξι κεφάλαια. Μετά τον πρόλογο σσ. 11-12, ακολουθούν οι συντομογραφίες σ. 13 και η εισαγωγή σσ. 15-27. Εδώ ο συγγραφέας κάνει λόγο για την ίδρυση της Επισκοπής Αρδαμερίου, την υπαγωγή της στη Μητρόπολη Θεσσαλονίκης, την ονομασία της, τις κοινότητες που την πλαισιώναν, την έδρα της, την ανύψωσή της σε μητρόπολη το 1924, την κατάργησή της το 1936, καθώς και την προσάρτησή της στη Μητρόπολη Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδαμερίου το 1940. Την εισαγωγή κλείνει με τους μητροπολίτες Θεσσαλονίκης και τους επισκόπους Αρδαμερίου της περιόδου 1876-1937, στην οποία αναφέρονται τα 350 έγγραφα του Αρχείου της Επισκοπής Αρδαμερίου.

Στο κεφάλαιο I, με τίτλο *Εκκλησία και Παιδεία*, παρουσιάζει, με βάση τα έγγραφα της Επισκοπής Αρδαμερίου, χρήσιμες πληροφορίες για τη μέριμνα της Εκκλησίας στην εκπαίδευση των νέων της Επισκοπής κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας. Συγκεκριμένα αναφέρεται στη λειτουργία δεκαεπτά σχολείων της Επισκοπής (Γαλά-

τιστα, Ζαγκλιβέρι, Λειβάδι, Δουμπιά, Αδάμ, Πετροκέρασα, Σανά, Ριζά, Γεροπλάτανο, Παλαιόχωρα, Κρήμη, Παλαιόκαστρο, Άγιος Πρόδρομος, Στανός, Μελισσουργός, Αρδαμέρι και Περιστερά), στους εφόρους που φρόντιζαν για τη σωστή λειτουργία των σχολείων, στους διορισμούς των διδασκάλων, στην έλλειψη διδασκάλων, η οποία ήταν μεγάλη, στα σχολικά βιβλία και στις ενιαύσιες εξετάσεις. Στη συνέχεια, στις σσ. 42-46, αναφέρεται στους οικονομικούς πόρους των σχολείων, που ήταν ένα από τα σοβαρά προβλήματα που απασχολούσε την Επισκοπή και τις κοινοτικές αρχές. Τα έσοδα των σχολείων, όπως σημειώνει ο συγγρ., προέρχονταν από ευσεβείς χριστιανούς, οι οποίοι διέθεταν χρήματα υπέρ αυτών με τις διαθέτες τους, ή συμμετείχαν στη λαχειοφόρο αγορά και τους εράνους, που πραγματοποιούνταν κατά καιρούς από την Επισκοπή και τις κοινοτικές αρχές. Ακολούθως γίνεται λόγος για την ανέγερση σχολικών κτιρίων, που κτίζονταν ύστερα από σχετική άδεια της Οθωμανικής Κυβέρνησης με αυτοκρατορικό φιρμάνι. Εδώ αναφέρει τα σχετικά με την ανέγερση του σχολείου Γαλάτιστας (1912), που αποτελούσε την έδρα της Επισκοπής, και τονίζει την προσφορά του στην ομώνυμη κωμόπολη. Αμέσως παρακάτω στις σσ. 48-50 ασχολείται με τις σπουδές που πραγματοποιούσαν οι μαθητές από τη Γαλάτιστα στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα. Ο συγγρ. κλείνει το κεφάλαιο με την οικονομική εισφορά της Επισκοπής υπέρ της Θεολογικής Σχολής Χάλκης επί επισκόπων Αρδαμερίου Κωνσταντίνου (1876-1889) και Σωφρονίου (1890-1901).

Το κεφάλαιο II είναι αφιερωμένο στη συνοίκηση Ελλήνων και Τούρκων. Ο συγγρ. με βάση τα έγγραφα του Αρχείου μας πληροφορεί για τον αριθμό των ελληνικών και τουρκικών οικογενειών και τα προβλήματα που δημιουργούνταν μεταξύ τους. Στις σσ. 54-61 αναφέρεται στις κακοποιήσεις, τις δολοφονίες Ελλήνων, τις αρπαγές Ελληνοπαίδων, τις ζωοκλοπές και την καταπάτηση των κτημάτων από τους Οθωμανούς κατοίκους.

Στο κεφάλαιο III εξετάζει τις σχέσεις Εκκλησίας και Οθωμανικής Κυβέρνησης, οι οποίες, όπως προκύπτουν από τα έγγραφα, ήταν καλές. Ο συγγρ. στις σσ. 65-76 παρουσιάζει τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι της επαρχίας με τις τοπικές κυβερνητικές αρχές, την παρέμβαση του Επισκόπου Αρδαμερίου προς τον Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης για να μεσολαβήσει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και την επικοινωνία του με την Υψηλή Πύλη για τη σωστή και δίκαιη αποτελεσματική λύση των προβλημάτων. Στη συνέχεια ο συγγρ. στις σσ. 77-78 τονίζει ότι η φωνή της Εκκλησίας συχνά γινόταν σεβαστή από τους φορείς του Οθωμανικού Κράτους.

Το κεφάλαιο IV, που καλύπτει τις σσ. 79-82, αναφέρεται στη συμμετοχή της Επισκοπής Αρδαμερίου στους Εθνικούς Αγώνες και την προσφορά της προς το Έθνος κατά τα έτη 1913-1922.

Στο κεφάλαιο V μελετά το κοινωνικό και φιλανθρωπικό έργο της Επισκοπής Αρδαμερίου και θέτει τα οικονομικά μέσα που διέθετε η Επισκοπή, η οποία σημειωτέον ήταν μικρή σε έκταση με ελάχιστους πόρους, καθώς και το αμέριστο ενδιαφέρον της προς τους κατοίκους της. Στις σσ. 83-84 γίνεται αναφορά στην περίθαλψη ασθενών της Επισκοπής που κατέφευγαν στο Νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης, τη συνεισφορά της Επισκοπής επί επισκόπου Ιωακείμ Στρουμπή (1912) στο νοσοκομείο, τη μέριμνα και φροντίδα των απροστάτευτων παιδιών, στην αποκατάστασή τους, στα ορφανά, στην αναζήτηση των αγνοουμένων, στα προσωπικά ζητήματα που απασχολούσαν το ποιμνιά της, στους σεισμόπληκτους του σεισμού της Χαλκιδικής του έτους 1932, στην επίλυση διαφόρων υποθέσεων των πιστών που κατέφευγαν στην Επισκοπή, στους κινδύνους από τους εξισλαμισμούς, στους αρραβώνες, γάμους και στα διαζύγια.

Στο κεφάλαιο VI στις σσ. 101-141 παραθέτει, κατά χρονολογική σειρά, τα 350 έγγραφα του Αρχείου της Επισκοπής Αρδαμερίου με τον αύξοντα αριθμό, τον αριθμό πρωτοκόλλου, την ημερομηνία, τη χρονολογία, τον τόπο αποστολής, τον αποστολέα, τον παραλήπτη και την περίληψη εκάστου εγγράφου.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τον επίλογο (σ. 143), τη βιβλιογραφία (σσ. 147-153), το ευρετήριο ονομάτων και όρων (σσ. 155-162), με χάριτη της Χαλκιδικής και 20 εικόνες (σσ. 163-175).

Το πόνημα του συγγρ. αποτελεί αναμφισβήτητα αξιόλογη συμβολή στην ιστορία της Επισκοπής Αρδαμερίου και εν γένει της εκκλησιαστικής ιστορίας της περιόδου που εξετάζει, ενώ η περιληπτική παρουσία των εγγράφων του αρχείου φέρει στο φως της δημοσιότητας νέα στοιχεία και προσφέρει πλούσιο σε έκταση και ποικιλία υλικό, μεγάλο μέρος του οποίου είναι ανέκδοτο. Ο συγγρ. με την παρουσίαση των εγγράφων δίνει το έναυσμα στον μέλλοντα ερευνητή και ιστορικό να επωφεληθεί και να τα χρησιμοποιήσει στην εργασία του. Μπορούμε να πούμε ότι ο συγγρ. κατόρθωσε, κατά το δυνατόν τρόπο, να παρουσιάσει με συστηματικό τρόπο το αρχείο της Επισκοπής Αρδαμερίου πλαισιωμένο από τα ιστορικά στοιχεία και τη σχετική βιβλιογραφία. Γι' αυτό του αξίζουν συγχαρητήρια για τον κόπο του και την παρουσίαση ενός αξιόλογου έργου. Τέλος, του ευχόμαστε να προχωρήσει στο μέλλον στη δημοσίευση των εγγράφων.